

הליכות עולם לוי

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

(חבוקק ג' ו')

פרשת יתרו

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות	לוח אור החיים
18:35	17:58	17:06*	י-ם
18:31	17:55	17:03	ת"א
18:31	17:55	17:03	חיפה
18:34	17:58	17:06	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 16:46

קבלת התורה לעד

קבלה על העתיד שילמדו את התורה ויקיימוה, שלא תעלה בליבם מחשבה שהעיקר קיבלנו אח"כ נראה כבר מה נעשה ומה לא. וכמו גר שמתגיר שלצורך גרותו מחויב הוא לקבל עליו את כל התורה כולה בהסכמה מלאה ולא בשום כפייה, ולאחר שקיבל עליו את התורה כולה ונתגייר ונכנס תחת כנפי השכינה, איננו יכול לומר זהו כבר אני בפנים איננו משנה אם אני מקיים או לא אם אני מסכים או לא מסכים, כי אז מאחר שכבר הינו יהודי חלים עליו כל דיני יהודי, וכבר לא ידונו אותו על שבע מצוות בני נח אלא על כל התורה כולה.

והנה ישראל באותו הזמן היו כבר שנתגייר וצריכים לקבל עליהם את התורה בהווה ולעתיד, ולשם קבלה עתידית זו הפך עליהם הקב"ה את ההר כגיגית הודיע להם אם אתם מקבלים אותה באמת, מוטב לכם לעתיד לבוא, ואם לא שתדעו, שם, דהיינו בכל מקום שתלכו, תהא קבורתכם, התורה בעצמה תדרוש ותדרוש את מי שלא יקיים את דבריה, ולכן הפך את ההר עליהם שיראו את ההר כאילו רובץ מעל ראשם ובכל פעם מאיים להורגם, שאם לא יקבלו את התורה, התורה בעצמה, הר סיני עליו ניתנה ידרוש עלבוננו, וכמו שאמרו רבותינו באבות (פ"ו מ"ב) אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלכונגה של תורה, ולכן אמרו רבותינו "שם", דהיינו אחר מעמד הר סיני שכל אחד יחזור לביתו וכבר לא יהיה תחת ההר, יזכור ששם בהר סיני תבוא התורה ותיפרע מן האדם על קיום התורה.

ומעתה כיון שכל ענין כפית ההר היתה על הקבלה העתידית של התורה בזה יובן מה שאמרו רבותינו (שיר השירים רבה פרשה א פסקה כג): בשעה שעמדו ישראל לקבל התורה אמר להם אני נותן לכם תורת הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואתננה לכם, אמרו הרי בנינו ערבים לנו, אמר הקב"ה הם ודאי ערבים טובים, על ידיהם אתננה לכם, זה שנאמר (תהלים ח) מפי עוללים ויונקים יסדת עוז, ואין עוז אלא תורה שנאמר (שם כט) ה' עוז לעמו יתן וכו'. עכ"ל.

ולכאורה מדוע צריך ערבים, הנה אנחנו כאן ומקבלים את התורה, אולם הערבים אינם על קבלת התורה כרגע אלא על קבלת התורה במשך כל ימי חייו של האדם, ולכן האבות והנביאים אינם יכולים להיות ערבים לקבלת התורה שלנו, אבל הבנים הם ערבים טובים, הם הגדיים והם התיישים של הדור הבא, ולכן מסיים המדרש: לפיכך צריך אדם להכניס בנו לתורה ולחנכו בלימוד שיאריך ימים בעולם שנאמר (משלי ט) כי בי ירבו ימיך. והיינו, שאינם רק ערבים להעניש את ההורים על חוסר קיום התורה, אלא ערבים טובים להמשך קבלת התורה, וזו החיוב הגדול שרובץ עלינו לדאוג לבנינו אחרינו ולחנכם לשמירת התורה ולהאהיב עליהם את לימוד תורתנו הקדושה, ה' יזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות. אמן.

הנושא המרכזי בפרשתנו ללא ספק הינו מעמד מתן תורה, בו התורה מתארת לנו שהר סיני כולו עשן, ההר בוער באש עד לב השמים, חושך ענן וערפל, מעמד נשגב ומרגש, והנה השיא מגיע בעת שבו נגלה הקב"ה לישראל ליתן להם את התורה, שאז נאמר (י"ט י"ז) ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המִּתְּנָה ויִתְּצְבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר, והנה הפסוק שמתאר את יציאת ישראל לקראת ה', מעורר התרגשות רבה וכדברי רש"י: מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזהו שנאמר ה' מסיני בא ולא נאמר לסיני בא. עכ"ל. והיינו שה' שם היה וכבר חיכה לכלה היא ישראל ליתן לה את התורה.

ואולם באותו פסוק התורה מדגישה לנו פרט שאילולא דברי רבותינו הקדושים לא היינו מתיחסים אליו, והיינו חושבים שזהו תיאור מקום בלבד, אך רבותינו ראו בפרט זה הרבה מעבר לכך, וכך אמרו (שבת פ"ח, ע"ז ב): ויִתְּצְבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. ורבותינו בודאי נתקשו, שאם הפסוק כפשוטו היה לתורה לומר ויִתְּצְבוּ מול ההר או למרגלות ההר, אך ממה שנאמר בתחתית ההר, למדו שהיו ממש מתחת להר, וביארו לנו שהטעם שעשה להם ה' כך כדי שיקבלו את התורה.

והדבר תמוה מאוד, שכן ישראל כבר קיבלו את התורה ברצון באומנם נעשה ונשמע, וא"כ מה יש לכפות עליהם את התורה, ואמנם כבר שאלו זאת רבותינו במדרש (תנחומא נח אות ג') ותירצו וז"ל: אלא אמר להן על התורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך. עכ"ל. והיינו שמחלקים בין תורה שבכתב שעליה אמרו נעשה ונשמע וקבלוה עוד קודם מתן תורה, לבין תורה שבעל פה שאותה לא קיבלו והיו צריכים לקבלה במעמד הר סיני, ובשבילה כפה עליהם הר כגיגית שיקבלוה.

ואולם בגמרא (שם) לא מבואר שהכפיה הינה בדוקא על התורה שבעל פה, ולא ראינו חילוק בקבלתם, ומשמע שעם ישראל קבלוה בשלימות תורה שבכתב ותורה שבעל פה יחדו. ועוד קשה מה הטעם שאמר הקב"ה שם תהא קבורתכם, והלא הינם עומדים תחת ההר, והיה צריך לומר כאן או פה תהא קבורתכם, ואמנם אפשר ליישב שבאמת הקב"ה אמר כאן תהא קבורתכם, וחכמים שדברו בלשון נקיה ולא רצו לפתוח פיהם לרעה, ולכן אמרו שם ולא כאן, שלא ישמע ח"ו שכאן תהא הקבורה, ואולם חשבנו לבאר בס"ד בדרך עמוקה יותר.

הנה כאשר ישראל מקבלים את התורה תחילה וראש צריך הסכמה ורצון על קבלתה הראשונית, וזה נעשה על ידי שישאלו אמרו נעשה ונשמע, אמנם לא די בכך וצריך גם

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל

 בחסות

לוח ניסן

 מכסים ויזמינים

 לבימינות וישיבות

 077-2233565

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות ליום שבת (המשך, תפלת מוסף)

קצא. מנהג האשכנזים המתפללים בסדור אשכנז לומר אחר תפלת מוסף מזמור שיר ליום השבת, ולפני כן אומרים היום יום שבת קודש שבו הלויים היו אומרים בבית המקדש, ומנהג האשכנזים המתפללים בסדור ספרד לומר זאת אחר תפלת שחרית, [ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (ה"ב סי' כ"ה) שדן במנהגיהם איזה מהם עדיף יותר]. ומנהג הספרדים היה שלא לאומרו כלל לא אחר תפלת שחרית ולא אחר תפלת מוסף, וכמו שרואים בסדורים הקדמונים [עיין חסד לאברהם טוביאנה (דף ק"ה ע"ב) וכן בסדור בית מנוחה (דף רג ע"א) ובסדור חוקת עולם (שבת דף ע"ט ע"ב) וסדור תפלת ישרים (עמ' ת"ט)], והיו סומכים על שאומרים מזמור זה לאחר ברוך שאמר, [וכמבואר בספר יפה ללב (ה"א סי' ק"ב אות ז') שמביא שמנהג הספרדים לאומרו אחר ברוך שאמר, ומכאן מוכיח שאין לומר לפני כן היום יום שבת קודש, והביאו בכף החיים (סי' ק"ב אות כ"ו)], וזה באמת המקום הכי נכון לאומרו שהוא שייך לשחרית של שבת, ולתפלת מוסף היו הלויים אומרים פסוקי פרשת האזינו כמבואר במסכת ראש השנה (לא). וברמב"ם (פ"ו מתמידין ומוספין ה"ט), עיין שם הסדר. ובאורחות חיים (ה"א תפלת מוסף אות ג') הביא שכך באמת צריך לומר למוסף, אך לא נהגו בכך. ואולם בזמנינו מנהג הספרדים לאומרו אחר עלינו לשבח. [כמו שענינו רואות, וכן כתב בספר ילקוט יוסף (שבת כרך א' ח"ד סי' רפ"ו הלכה ל"א), ובהערות (סוף אות ל"א) ציין לדברי הציץ אליעזר הנ"ל, ובאמת שהוא לא דן בפרשות במנהג הספרדים, ומ"מ מסוף דבריו יש למצוא סמך למנהגנו, ע"ש]. אך מנהג המרוקאים גם כיום שלא לאומרו כלל אלא אומרים פיוט אדון עולם. [וכן מופיע בסדורי האשכנזים לאומרו אחר עלינו לשבח].

קעב. בסדר רב עמרם (ג' ע"ב) כתב: ומסיים התפלה "ומקדש" והולכים לבתיהם, ומשמע מדבריו שנהגו לעשות קדוש בבית הכנסת גם בשבת בבוקר, וכן בדיון, שמאחר שטעם הקדוש בבית הכנסת הוא להוציא את אלו שאין להם יין לעשות קדוש, אין הבדל בין יום לילה, ואע"פ שאפשר לחלק שבליילה החיוב מן התורה ואילו ביום מדרבנן, מ"מ על היין בשניהם הוא מדרבנן, ועוד שמאחר והענין הוא לזכות גם במצוה דרבנן יש ענין לזכות, אולם הטור (סי' רס"ט) הביא את המנהג שנהגים לקדש בבית הכנסת רק בלילה ולא ביום, וכנראה שבזמנו לא נהגו לקדש ביום, ומ"מ דעת השו"ע (ע"ש) שעדיף שלא לקדש בבית הכנסת, ודוקא אם אינם עושים שם סעודה, שאין קדוש אלא במקום סעודה, אך כיום במקומות רבים נוהגים לקדש אחר התפלה ולאכול מיני מזונות, ובוה אין שום פקפוק לכל הדעות. [ואמנם יש להזהר בזה שפעמים רבות סותם את התאבון, ואינו אוכל סעודת שבת כראוי, וחוזר ממה שמחסר בכבוד השבת יש בזה גם צער לאשתו שהכינה וטרחתה ובעלה אינו אוכל משלה, ומעדיף את של אחרים על פניה, והכל לפי הענין, שאם עושים הקדוש אחר התפילה בהנץ החמה ויש לפניו עוד זמן רב עד סעודה שניה ומזה לא יניח ידו, ויאכל גם סעודת שבת, פשוט שזה בסדר, יאכלו רעבים וישבעו].

קסט. עוד כתבו הראשונים שנהגו בשבתות וימים טובים לומר קודם פיתום הקטורת נוסח "אין כאלוקינו" וכו', "מי כאלוקינו" וכו', "נודה לאלוקינו" וכו', "ברוך אלוקינו" וכו', "אתה הוא אלוקינו" וכו', וסימנם אמ"ן ברוך אתה, וכתבו הטעם לכך שבכל אות אנו מזכירים ד' פעמים אלוקינו, וביחד עשרים פעמים, וזה עולה להשלים עשרים ברכות שחסרות לנו בשבת מהמאה ברכות [כן כתב באורחות חיים (ה"א סדר תפלת מוסף בשבת אות ד'), ועיין עוד בסדור רש"י (סי' תק"א) ובמחזור ויטרי (סי' קל"ד) וברוקח (בהקדמתו להלכות ברכות) שביארו את החשבון באופן אחר]. וכיום המנהג לומר את זה בכל יום, וכנראה מן הטעם הנזכר שחוששים שמא חסרים לנו מהמאה ברכות. [ומצאתי רמז לכך בסדר השערים שבספר חובות הלבבות, שהשער הראשון הוא שער יחוד ה', והוא אומרו אין כאלוקינו, והשער השני הוא שער הבחינה, דהיינו מי כאלוקינו, והשער השלישי הוא שער עבודת האלוקים דהיינו נודה שזה עיקר העבודה ההודאה לה', והשער הרביעי הוא שער הבטחון והוא אומרו ברוך אלוקינו שממנו בלבד הברכה והפרנסה, והשער החמישי הוא שער יחוד המעשה והיינו אתה הוא אלוקינו, ורק אליך אנו מיוחדים כל מעשינו].

קעז. כתב בשו"ת הריב"ש (סי' של"ד) שעיקר התקנה לומר "ברכו" קודם ברכות קריאת שמע, ונהגו לומר גם אחר התפלה להוציא מי שלא שמע, ולכן בימות החול בין בבוקר ובין בערב, וכן בלילות שבת וימים טוב, יאמרו "ברכו" בסוף התפלה, שיתכן שישנם אנשים שלא שמעו "ברכו". אולם ביום השבת ובימים טובים, שכבר כולם התפללו אין טעם לאומרו, ומי שאומרו טועה. והביאו הב"י (באריכות בסו"ס קל"ג, והזכירו שוב בקצה סו"ס רפ"ו), וכ"פ בשו"ע (סי' קל"ג וסי' רפ"ו סעי' ו'). [ולכן יש אשכנזים שנהגים שבשני וחמישי שכבר אומרים ברכו בספר תורה, אין אומרים שוב ברכו בסיום התפלה]. ובספר מחזיק ברכה (סי' רפ"ו אות ד') שבארץ הצבי וארץ מצרים המנהג לומר ברכו גם בשבת וי"ט אחר קדיש אחרון. ע"כ. וכן מנהג כל הספרדים כיום. [ומלשונו שתלה זאת במנהג נראה שלא מצא הכרח בדברי רבנו האר"י, ובאמת שהמעין בדברי רבנו האר"י בשער הכונות (דף ג' ע"א, דף ע' ע"ב) יראה שדיבר רק על ימות החול וכן על ליל שבת, ולא הזכיר כלל ענין יום שבת, וכן הוא בפרי עץ חיים (שבת סוף פ"ג, ותחילת פ"ד), והוא ממש כדברי השו"ע, וכן מוכח מדברי החמדת ימים (שבת סוף פ"ג): שכתב: שאף שבשבת הכל באים לבית הכנסת קודם ברכו ראשון, מכל מקום הוא תועלת למי ששכח לקבל תוספת הרוח בסמיכות לגאולה לתפלה שאז לא היה יכול לקבל תוספת הנשמה בכתר, עתה על ידו יכוין לקבלה. עכ"ל. הרי שלא כתב טעם ע"פ סודן של דברים כדרכו בקודש, אלא רק נתן טעם שיש בזה תועלת למי ששכח לקבל תוספת הרוח בתחילת העמידה, ונלמד ממנו עוד שזה רק בשבת ולא ביום טוב. ומכאן יש להעיר על השלמי צבור (דף י' ע"ג אות ל"א) שמנהג זאת בדברים שבין המקובלים לפשטנים, וכן על החסד לאלפים (סי' רפ"ו אות ה') שכתב שכן נכון ע"פ הסוד, ועל היד אהרן (מהדורא בתרא הגהות ב"י סי' קל"ג אות ה') והביאוהו הבתי כנסיות (דף נה ע"ב סי' קל"ג) והרוח חיים (שם), וכן על הכה"ח (סי' קל"ג אות א'), שאין הדברים פשוטים כלל ברכנו האר"י].

